



Conceptexamenprogramma

Duits vwo



Conceptexamen- programma

Duitse taal en cultuur

Vwo

September 2024

slo



een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Verantwoording



2024 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteur

SLO

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN 9.8055.023

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
Leeswijzer	4
Meer informatie	4
2. Karakteristiek Duitse taal en cultuur	5
Kenmerken van de taalvakken	5
Kenmerken van het vak Duitse taal en cultuur	6
Duitse taal en cultuur als schoolvak	6
Duitse taal en cultuur in de schoolsoorten	7
Vmbo	7
Havo	8
Vwo	9
3. Raamwerk met domeinen en subdomeinen	10
4. Eindtermen	11
Domein A Communicatie	11
Subdomein A1 Rijke ervaringen met taal	11
Subdomein A2 Receptie	12
Subdomein A3 Productie en interactie	14
Domein B Taalbewustzijn	17
Subdomein B1 Taal als fenomeen	17
Subdomein B2 Taal en individu	19
Domein C Cultuurbewustzijn	22
Subdomein C1 Cultuur in fictie	22
Subdomein C2 Cultuur in de maatschappij	24
Bijlage – Begrippenlijst Duitse taal en cultuur	27

1. Inleiding

Voor je ligt het conceptexamenprogramma Duitse taal en cultuur voor het vwo. De afgelopen twee jaar heeft de vakvernieuwingscommissie moderne vreemde talen dit conceptexamenprogramma ontwikkeld – tegelijkertijd en in samenhang met de andere conceptexamenprogramma's moderne vreemde talen voor alle schoolsoorten en leerwegen. SLO voert in [opdracht](#) van het ministerie van OCW regie over de actualisatie van het gehele curriculum.

Op basis van dit conceptexamenprogramma ontwikkelt het College voor Toetsen en Examens (CvTE) een conceptsyllabus voor de inhouden die aan het centraal examen zijn toegewezen.

SLO zal de conceptexamenprogramma's en -syllabi beproeven in de onderwijspraktijk. De feedback die wordt opgehaald bij leerlingen, leraren en andere betrokkenen wordt gewogen en waar nodig worden het conceptexamenprogramma en de conceptsyllabus aangescherpt. Daarna worden de documenten vastgesteld door het ministerie van OCW. Vanaf dat moment kunnen het definitieve examenprogramma en de syllabus geïmplementeerd worden.

Leeswijzer

Dit conceptexamenprogramma begint met een karakteristiek, waarin de visie op Duitse taal en cultuur en de positie van het vak in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs staat beschreven. Daarna volgt het raamwerk: een schematische weergave van de inhouden per domein of subdomein en een verdeling van inhouden over school- en centraal examen. Vervolgens volgen de eindtermen. Per eindterm is een doelzin, uitwerking ('Het gaat hierbij om') en een illustratie ('Te denken valt aan') opgenomen. Tot slot staat in de bijlage de begrippenlijst.

Meer informatie

Meer informatie over de inhoudelijke keuzes en de inrichting van het proces is te vinden in het toelichtingsdocument conceptexamenprogramma's moderne vreemde talen voor vmbo, havo en vwo (Fasoglio, Leunissen & Tammenga, 2024).

Alle informatie over de totstandkoming, de opzet, werkwijze en inhoud van de conceptexamenprogramma's is te vinden op:

<https://www.actualisatie-examenprogrammas.nl/moderne-vreemde-talen>

2. Karakteristiek Duitse taal en cultuur

Kenmerken van de taalvakken

Onderwijs in de moderne vreemde talen (mvt) leidt leerlingen op tot taalvaardige, cultuurbewuste en taalbewuste burgers die kunnen deelnemen aan digitale en niet-digitale communicatie in meertalige en pluriculturele contexten. Het bevordert hun zelfvertrouwen, zelfredzaamheid, reflectie en creatieve vaardigheden in de communicatie in een vreemde taal. Leerlingen verbreden hun horizon en verkennen eigen kwaliteiten, voorkeuren en mogelijkheden als het gaat om taal en cultuur. Zij leren kritisch om te gaan met een diversiteit aan media en bronnen in andere talen en bewust, doelgericht en passend te communiceren. Talenonderwijs bereidt leerlingen voor op het zelfstandig verder ontwikkelen van hun taalbeheersing, ook buiten school, op een vervolgopleiding of beroep en op deelname aan de maatschappij. Daarmee vergroten zij hun kansen in vervolgopleidingen en bij beroepskeuze.

Door kennis en vaardigheden op te doen in andere talen en culturen worden leerlingen zich bewust van hun eigen talige en culturele identiteit en leren ze om te gaan met andere culturele perspectieven. Dat draagt bij aan het realiseren van burgerschapsdoelen in de internationale samenleving.

De moderne vreemde talen krijgen in een doorlopende leerlijn vorm vanuit drie invalshoeken: communicatie, taalbewustzijn en cultuurbewustzijn.

Communicatie

Aan de hand van rijke input werken leerlingen aan hun taal- en informatievaardigheden in uiteenlopende communicatieve contexten en met verschillende media. Ze leren de taal te gebruiken om doelen te bereiken en om de communicatie te bevorderen. Daarbij zetten ze hun meertalige en pluriculturele repertoire in. Ze leren digitale technologie kritisch in te zetten bij het leren van een taal en om effectief te communiceren. Ze experimenteren met verschillende creatieve vormen van taal. Bij het ontwikkelen van de taalvaardigheid gebeurt dit passend bij de mogelijkheden van de leerlingen. Waar nodig wordt dit ondersteund met passende hulpmiddelen.

Taalbewustzijn

Leerlingen ontwikkelen kennis over taal als fenomeen. De focus ligt daarbij op het Duits in relatie tot andere talen. Ze maken kennis met taalvariatie binnen het Duitse taalgebied. Leerlingen ontwikkelen inzicht in de effecten van taalgebruik op de ontvanger en oefenen in het toepassen van die inzichten.

Leerlingen worden zich bewust van hun meertaligheid en die van de ander, en verkennen de relatie tussen taal en identiteit. Zij leren hun hele taalrepertoire effectief in te zetten in de communicatie en in hun leerproces. Leerlingen doen inzichten op over taalleerprocessen en het leren van hun eigen taal in het bijzonder. Er wordt ernaar gestreefd dat ze een open en nieuwsgierige houding ontwikkelen ten aanzien van taal en talen leren.

Cultuurbewustzijn

Door middel van gevarieerde bronnen en culturele ervaringen ontwikkelen leerlingen inzichten in de culturen van gebieden waar Duits wordt gesproken. Leerlingen zetten deze inzichten functioneel in om effectief te communiceren in pluriculturele contexten. Ze worden zich bewust van verschillende culturele perspectieven, verruimen hun blik op talige en culturele diversiteit en leren open en beargumenteerd te reflecteren op hun eigen culturele perspectief en dat van anderen. Leerlingen doen ervaring op met diverse vormen van fictie. Ze kennen betekenis en waarde toe aan deze werken vanuit een persoonlijk perspectief en vanuit de sociaal-culturele context.

Samenhang

Leerlingen ontwikkelen kennis en vaardigheden in een vreemde taal en zetten daarbij kennis en vaardigheden in die ze opdoen bij Nederlands en andere talen. De samenhang tussen deze talen is zichtbaar in de drie vergelijkbare invalshoeken: communicatie (een taal leren en gebruiken), taalbewustzijn en cultuurbewustzijn. Daarmee leren leerlingen talen in een samenhangend perspectief te zien. De samenhang tussen de taalvakken versterkt, verbreedt en verduurzaamt de talige en culturele kennis, bewustzijn en vaardigheden van de leerlingen.

Kenmerken van het vak Duitse taal en cultuur

Taal- en cultuurhistorisch zijn Nederland en de Duitstalige landen sterk met elkaar verbonden. Deze verbondenheid maakt dat de Duitse taal voor sprekers van het Nederlands relatief snel te leren is, wat een hoog beheersingsniveau haalbaar maakt. Duitstalige landen spelen binnen Europa en de wereld een grote rol op economisch, politiek en cultureel vlak. Beheersing van de Duitse taal en inzicht in de culturele diversiteit van de Duitstalige landen zijn belangrijk voor zakelijke contacten, toerisme en vervolgstudie, en in cultuur, wetenschap en technologie. In de grensregio zijn interregionale contacten talrijk.

Duitse taal en cultuur als schoolvak

Duits kan in het vrije deel in alle vmbo-leerwegen als examenvak worden gekozen en is een keuzevak voor de profielen E&O en HBR in vmbo-bb, -kb en -gl en Economie in vmbo-tl. In de bovenbouw havo kan Duits worden gevolgd als

profielvak in het profiel C&M, als profielkeuzevak in de profielen C&M en E&M en in het vrije deel van alle profielen. In de bovenbouw vwo kan Duits de tweede mvt in het gemeenschappelijke deel zijn. Binnen het gymnasium wordt de tweede mvt vervangen door een klassieke taal. In de vwo-profielen C&M en E&M is Duits een profielkeuzevak. In alle profielen kan Duits een keuze-examenvak in het vrije deel zijn.

Aansluiting

In de bovenbouw van het voortgezet onderwijs (vo) sluit het vak aan op de onderbouw door voort te bouwen op de kerndoelen mvt. Op deze manier ontstaat een verticale samenhang met de onderbouw vo. Concreet betekent dit dat de taalbeheersingsniveaus, uitgedrukt in ERK-niveaus, op elkaar aansluiten. Verder geldt dat de kennis en ervaringen die leerlingen hebben opgedaan met taal- en cultuurbewustzijn een vervolg krijgen in de bovenbouw. Afhankelijk van de schoolsoort en leerweg worden inhoud en uit de onderbouw verdiept, toegespitst of geconcretiseerd.

Duitse taal en cultuur in de schoolsoorten

De vermelde ERK-niveaus betreffen minimale beheersingsniveaus die haalbaar zijn voor alle leerlingen. Leerlingen krijgen de ruimte om zich boven dit minimumniveau verder te ontwikkelen en het vak op een hoger niveau af te sluiten. Het vereiste beheersingsniveau wordt soms aangeduid met een '+' . Een plusniveau betekent dat het beheersingsniveau wel kenmerken van het volgende niveau vertoont, maar zich nog steeds binnen de bandbreedte van het betreffende niveau bevindt.

Vmbo

Vmbo-bb

Leerlingen werken aan hun luister-, lees-, spreek- en – in mindere mate – schrijfvaardigheid en ontwikkelen hun beheersing van het Duits tot minimaal het ERK-niveau A1 voor luisteren, lezen en spreken. Ze worden uitgedaagd om Duits te gebruiken in de communicatie. Onderwerpen en communicatieve contexten zijn concreet, vertrouwd en alledaags; ze zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief. Leerlingen verkennen cultuurgebonden aspecten in bronnen en communicatieve contexten. Leerlingen leren over het fenomeen taal: ze vergelijken Duits met andere talen en reflecteren op hun ervaringen met het leren van talen en op hun eigen meertaligheid en die van anderen. Leerlingen doen ervaring op met fictie en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Vmbo-kb

Leerlingen werken aan mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden en ontwikkelen hun beheersing van het Duits tot minimaal A2 voor luisteren en lezen; voor spreken, gesprekken voeren en schrijven geldt A1. Ze worden uitgedaagd om Duits te gebruiken in de communicatie. Onderwerpen en communicatieve contexten zijn concreet, vertrouwd en alledaags; ze zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief. Leerlingen verkennen cultuurgebonden aspecten in bronnen en communicatieve contexten. Leerlingen leren over het fenomeen taal: ze vergelijken Duits met andere talen en reflecteren op hun ervaringen met het leren van talen en op hun eigen meertaligheid en die van anderen. Leerlingen doen ervaring op met fictie, verkennen hun persoonlijke voorkeuren en krijgen inzicht in inhoud en context van fictie.

Vmbo-gl/tl

Leerlingen werken aan mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden en ontwikkelen hun receptieve en productieve beheersing van het Duits tot minimaal A2. Onderwerpen en communicatieve contexten zijn concreet en vertrouwd; ze zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief. Ze stimuleren ook reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Leerlingen oefenen met het verwerven van relevante en bruikbare informatie uit Duitstalige bronnen. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten in bronnen en communicatieve contexten. Leerlingen leren over het fenomeen taal: ze vergelijken Duits met andere talen en reflecteren op hun ervaringen met het leren van talen en op hun eigen meertaligheid en die van anderen. Leerlingen doen ervaring op met fictie, verkennen hun persoonlijke voorkeuren en krijgen inzicht in inhoud en context van fictie.

Havo

Leerlingen werken aan mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden en ontwikkelen hun receptieve beheersing van het Duits tot minimaal B1. Voor spreken en gesprekken voeren geldt eveneens B1; voor schrijven geldt A2+. Onderwerpen en communicatieve contexten zijn vertrouwd en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief. Ze stimuleren ook reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Leerlingen oefenen met het verwerven van relevante en bruikbare informatie uit Duitstalige bronnen. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten in bronnen en communicatieve contexten. Leerlingen leren over het fenomeen taal: ze vergelijken Duits met andere talen en reflecteren op hun eigen meertaligheid en die van anderen; ze krijgen inzicht in taalleerprocessen en het leren van hun eigen taal. Leerlingen

doen ervaring op met fictie en verkennen hun eigen inhoudelijke en esthetische voorkeuren. Ze krijgen inzicht in inhoud en context van fictie en in literaire kenmerken van literaire werken.

Vwo

Leerlingen werken aan mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden en ontwikkelen hun receptieve beheersing van het Duits tot minimaal B2. Voor spreken geldt eveneens B2, voor gesprekken voeren B1+ en voor schrijven B1. Onderwerpen en communicatieve contexten zijn divers en actueel en stimuleren reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Ook komen contexten aan bod die aansluiten bij vervolgonopleidingen en hun loopbaanperspectief. Leerlingen oefenen met het verwerven van relevante en bruikbare informatie uit Duitstalige bronnen. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten in bronnen en communicatieve contexten. Leerlingen leren over het fenomeen taal: ze vergelijken Duits met andere talen en leren over taalvariatie en effecten van taalgebruik; ze reflecteren op hun eigen meertaligheid en die van anderen; ze krijgen inzicht in taalleerprocessen en het leren van hun eigen taal. Leerlingen doen ervaring op met fictie en verkennen hun eigen inhoudelijke en esthetische voorkeuren. Ze krijgen inzicht in inhoud en context van fictie en in literaire en cultuurhistorische kenmerken van literaire werken.

3. Raamwerk met domeinen en subdomeinen

Hieronder vind je het raamwerk van Duitse taal en cultuur geordend naar domeinen en subdomeinen. Daarbij is een verdeling gemaakt van inhouden over het schoolexamen (SE) en het centraal examen (CE).

Onderstaande SE-CE-verdeling vormt de basis voor het ontwikkelen van de conceptsyllabi en gericht op invoering van de examenprogramma's op korte termijn (3-5 jaar).

In het toelichtingsdocument is daarnaast een gewenste SE-CE-verdeling en -invulling te vinden voor examinering op middellange termijn (8-10 jaar).

Domeinindeling	Titel (sub)domein	Toewijzing SE-CE	
		SE	CE
Domein A	Communicatie		
Subdomein A1	Rijke ervaringen met taal	X	
Subdomein A2	Receptie		X
Subdomein A3	Productie en interactie	X	
Domein B	Taalbewustzijn		
Subdomein B1	Taal als fenomeen	X	X
Subdomein B2	Taal en individu	X	
Domein C	Cultuurbewustzijn		
Subdomein C1	Cultuur in fictie	X	X
Subdomein C2	Cultuur in de maatschappij	X	X

Opmerkingen bij keuzes voor CE

1. Het CE toetst het diepe begrip van schriftelijke, auditieve en audiovisuele bronnen, al dan niet gecombineerd. Het examen meet of de leerling het minimale ERK-niveau dat bij de eigen schoolsoort hoort heeft behaald voor de receptieve vaardigheden kijken/luisteren en lezen.
2. Het CE meet daarnaast de vaardigheid van de leerling om doelgericht informatie uit verschillende bronnen te selecteren en te beoordelen op relevantie en bruikbaarheid.
3. Het CE bevat toetsvragen die betrekking hebben op het toepassen van inhouden uit eindterm 11.
4. Het CE bevat toetsvragen die betrekking hebben op het toepassen van inhouden uit de eindtermen 17 en 19.

4. Eindtermen

Domein A Communicatie

Subdomein A1 Rijke ervaringen met taal

Eindterm 1

De leerling doet ervaring op met een rijk aanbod aan talige bronnen in het Duits op een passend taalniveau. (E)

Het gaat hierbij om:

- lezen van, kijken naar en luisteren naar informatieve, opiniërende, overtuigende en amuserende bronnen in verschillende vormen, in verschillende taalvariëteiten en over diverse thema's;
- verwoorden van de eigen lees-, luister- en kijkervaringen;
- verbanden leggen met het eigen leerproces.

Te denken valt aan:

- een gesprek over hoe een video, nieuwsartikel, roman of gedicht jou heeft ontroerd of jouw wereldbeeld heeft beïnvloed;
- voorbeelden van gebruik van retorische middelen of van sociale of regionale variatie verzamelen en uitleggen welk effect dit taalgebruik beoogt teweeg te brengen bij de ontvanger;
- een reactie geven op (internationale) maatschappelijke en historische, controversiële gebeurtenissen vanuit het perspectief van een Duitstalige persoon.

Eindterm 2

De leerling gebruikt de Duitse taal op een creatieve en persoonlijke manier. (E)

Het gaat hierbij om:

- verwoorden van ideeën, gedachten, ervaringen en gevoelens;
- experimenteren met klanken, woorden en teksten en met verschillende stijlen;
- verkennen van verschillende creatieve vormen;
- verwoorden van gemaakte keuzes en eigen voorkeuren met betrekking tot inhoud en vorm.

Te denken valt aan:

- gedetailleerde beschrijvingen en fantasierijke teksten ontwerpen;
- filmfragmenten zoals sketches, vlogs en trailers produceren, gecombineerd met tekst;
- audio-opnames maken, zoals podcasts of (humoristische) nasynchronisaties van een (teken)filmfragment in het Duits;
- een audiovisueel verslag maken over het bezoek aan een vervolgopleiding;
- een manifest schrijven of een toespraak houden over een zelfgekozen onderwerp dat te maken heeft met de Duitse taal.

Subdomein A2 Receptie

Eindterm 3

De leerling toont begrip van de inhoud van auditieve en audiovisuele bronnen in de Duitse taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- uiteenlopende multimediale bronnen met een complexe maar heldere structuur, uitgesproken door sprekers met verschillende variëteiten van het Duits;
- een breed scala aan actuele en complexe onderwerpen;
- herkennen van conventies;
- interpreteren van culturele aanwijzingen, houdingen en standpunten;
- in het Duits helder en overzichtelijk overbrengen van hoofd- en bijzaken, standpunten en redeneringen.

Te denken valt aan:

- de wezenlijke punten samenvatten van een documentaire over een uitvinding of over een ander geschiedkundig onderwerp;
- idioom en spreektaal herkennen in een voordracht uit eigen werk van een auteur of zanger;
- de wezenlijke punten samenvatten van een lezing van een schrijver;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden in een webinar over de ecologische voetafdruk;
- de stemming en de toon interpreteren van een toespraak bij een demonstratie of in een debat over een politiek onderwerp.

Eindterm 4

De leerling toont begrip van de inhoud van schriftelijke bronnen in de Duitse taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- complexe teksten met een heldere structuur, van verschillende soorten en met verschillende doelen;
- een breed scala aan actuele en complexe onderwerpen;
- herkennen van conventies;
- interpreteren van culturele aanwijzingen, houdingen en standpunten; helder en overzichtelijk overbrengen in het Duits van hoofd- en bijzaken, standpunten en redeneringen.
- helder en overzichtelijk overbrengen in het Duits van hoofd- en bijzaken, standpunten en redeneringen.

Te denken valt aan:

- de rode draad benoemen in zelfstandig gelezen korte verhalen en romans;
- de kern halen uit correspondentie, zoals een reactie op een klacht of een verzoek om schadevergoeding, of een proces-verbaal van een bekeuring;
- causale verbanden aanwijzen in artikelen over een taalkundig thema als input voor een profielwerkstuk;
- objectieve waarnemingen en persoonlijke meningen onderscheiden in een nieuwsartikel over het nut van strenge veiligheidsmaatregelen bij voetbalwedstrijden of in een artikel over de arbeidsmarktrelevantie van een toekomstige studie;
- lange, complexe instructies opvolgen voor het gebruik van webapplicaties ter ondersteuning van een presentatie of voor het bouwen van een eigen website.

Eindterm 5

De leerling verwerft doelgericht informatie uit mondelinge, schriftelijke en digitale bronnen in de Duitse taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- formuleren van de eigen informatiebehoefte met betrekking tot een breed scala aan actuele en complexe onderwerpen, op basis van een vastgesteld doel;
- doelgericht selecteren van diverse bronnen;
- beoordelen van relevantie en bruikbaarheid van de informatie

- ordenen van de informatie met het oog op doel en gebruikcontext;
- gebruiken van digitale hulpmiddelen om informatie te begrijpen of te genereren.

Te denken valt aan:

- de aandachtspunten bepalen uit een zakelijke mail over de toekenning van een beurs of over een proces-verbaal;
- de belangrijkste argumenten in een krantenartikel of nieuwsitem samenvatten, om te kunnen gebruiken in een debat;
- uit recensies een vergelijking maken tussen de verschillen en overeenkomsten van twee boeken of kunstwerken met hetzelfde thema;
- samenvatten en uitleggen van complexe technische informatie aan een leek, zoals de uitleg van een monteur of specialist;
- een reactie geven op opiniestukken over een actueel onderwerp.

Subdomein A3 Productie en interactie

Eindterm 6

De leerling spreekt in de Duitse taal, afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- duidelijk gestructureerd presenteren van informatie over een breed scala aan onderwerpen binnen het eigen interessegebied;
- treffend vertellen van verhalen;
- interpreteren van ervaringen, gevoelens en gebeurtenissen;
- helder beargumenteren van standpunten;
- inzetten van passend taalgebruik en communicatievorm;
- gebruiken van gevarieerde taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- een presentatie over een bestudeerd actueel, maatschappelijk onderwerp waarbij voor- en nadelen van verschillende standpunten worden besproken;
- uitleggen wat iemand moet doen om gebruik te kunnen maken van een OV-kaart of een fietsverhuursysteem in de stad;
- in een projectgroep de voorkeur voor een themakeuze presenteren en de te volgen werkwijze uitgebreid beargumenteren met een goede opbouw;

- een vlog maken over een culturele traditie die wordt vergeleken met de eigen cultuur, of over een gelezen boek en de verfilming ervan;
- gedetailleerd verslag doen van eerdere onderwijs- en werkervaring in een sollicitatie- of intakegesprek.

Eindterm 7

De leerling voert gesprekken in het Duits, afgestemd op doel, gesprekspartners, context en medium. (B)

Het gaat hierbij om:

- offline en online mondelinge interactie over vertrouwde onderwerpen;
- uitwisselen van feitelijke informatie in informele en formele sociale contacten;
- bespreken van ervaringen en meningen;
- afstemmen van taalgebruik en non-verbale communicatie op socioculturele gebruiken en het perspectief van de gesprekspartner;
- actief bijdragen aan kennisopbouw, begrip of het bepalen van een aanpak;
- gebruiken van eenvoudige taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- een advies aan iemand geven over de aanschaf van een mobiele telefoon;
- virtueel bijkletsen met vrienden of familie;
- alternatief vervoer afstemmen met een gesprekspartner bij een staking van het openbaar vervoer;
- medeleven betuigen bij een vervelende gebeurtenis of eigen emoties uitdrukken bij een afscheid.
- telefonisch een auto, hotelkamer of campingplaats reserveren.

Eindterm 8

De leerling schrijft in het Duits, afgestemd op doel, publiek, context en medium. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitwisselen van informatie, ervaringen, gevoelens en gedachten in informele en formele, schriftelijke online en offline interactie over vertrouwde onderwerpen;
- produceren van eenduidige informerende en verhalende teksten, indien van toepassing met behulp van digitale middelen;
- adequaat toepassen van taalregister en conventies van de tekstsoort;
- afstemmen van taalgebruik op socioculturele gebruiken en het perspectief van de communicatiepartner;
- gebruiken van eenvoudige taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- in een heldere tekst een actuele gebeurtenis beschrijven op basis van relevante informatie uit artikelen en reportages;
- een eenvoudig verslag of blogpost schrijven over alledaagse zaken, waarin een eigen mening wordt gegeven en waarbij strategisch gebruik wordt gemaakt van technologie (bijvoorbeeld 'dicteren');
- elementaire, formele e-mails en persoonlijke correspondentie opstellen, waarin ervaringen, gevoelens en gebeurtenissen enigszins gedetailleerd worden beschreven;
- online samenwerken aan een project door directe instructies op te volgen, opheldering te vragen en gedeelde taken te volbrengen;
- een begrijpelijke, schriftelijke bijdrage leveren aan een onlinediscussie over een vertrouwd onderwerp.

Domein B Taalbewustzijn

Subdomein B1 Taal als fenomeen

Eindterm 9

De leerling toont inzicht in overeenkomsten en verschillen tussen het Duits en andere talen. (B)

Het gaat hierbij om:

- herkennen en vergelijken van kenmerken op klank-, woord- en zinsniveau in het Duits en andere talen, in bronnen die passend zijn bij het beheersingsniveau van de leerling;
- analyseren van overeenkomsten en verschillen;
- onderscheiden van patronen.

Te denken valt aan:

- een werkstuk over de verschillen en overeenkomsten tussen het Duits en andere talen, zoals leenwoorden, valse vrienden, woordvolgorde, geslacht, klanksystemen en schrift;
- met behulp van digitale middelen een vergelijking maken tussen woordkeuzes, klanksystemen of uitspraak in audiovisuele bronnen uit verschillende taalvariëteiten van het Duits;
- een vergelijking maken tussen spreekwoorden en gezegdes in verschillende variëteiten van het Duits en andere talen uit audiovisuele bronnen, met behulp van digitale middelen;
- een overzicht bijhouden van woorden in het Duits die overeenkomen met andere talen die de leerling kent.

Eindterm 10

De leerling toont inzicht in en reflecteert op taalvariatie binnen de Duitse taal. (H)

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van variëteiten van het Duits in bronnen die passen bij het taalniveau van de leerling;
- beschrijven van overeenkomsten en verschillen bij geografische, etnische en sociale taalvariatie en bij taalverandering in het Duits;
- onderscheiden van opvallende kenmerken van taalvariëteiten;

- conclusies trekken over de betekenis van taalvariatie voor het slagen van de communicatie;
- reflecteren op de eigen houding en die van anderen met betrekking tot taalvariatie.

Te denken valt aan:

- een presentatie geven over de sociale en regionale varianten van het Duits die gebruikt worden in verschillende sociale situaties;
- een scène uit een toneelstuk uitvoeren in een bepaald dialect, sociolect of accent;
- in een of meerdere raps aangeven waar het taalgebruik afwijkt van de standaardvariant van het Duits en uitleggen waarom dit in dit genre veel voorkomt;
- verschillende literaire bronnen vergelijken op geografische en sociale kenmerken van taal, zoals dialecten, sociolecten, verouderd taalgebruik, standaardtaal en slang;
- in een werkstuk een cultureel fenomeen uitdiepen en onderzoeken in hoeverre culturele verschillen ook met talige diversiteit verbonden zijn;
- een betoog houden over het gebruik van een lingua franca, waarbij argumenten worden belicht die relevant zijn voor het publiek.

Eindterm 11

De leerling toont inzicht in en reflecteert op het effect van keuzes in Duits taalgebruik in verschillende contexten. (H)

Het gaat hierbij om:

- herkennen en uitleggen van keuzes in Duits taalgebruik in een bepaalde context in relatie tot de beoogde effecten op de ontvanger;
- analyseren van doeltreffende retorische technieken;
- reflecteren op keuzes die je zelf hebt in je Engelse taalgebruik, zowel online als offline, om een bepaald effect te bereiken, en hoe dit op anderen overkomt.

Te denken valt aan:

- een betoog schrijven over de invloed van de status en de sociale waardering van talen in de maatschappij;
- een fragment van een politieke speech analyseren en uitleggen hoe bijvoorbeeld retoriek, perspectief, beeldspraak en non-verbale communicatie bewust zijn ingezet om een specifiek effect te sorteren bij de ontvanger;
- met digitale middelen een tekst omzetten van formeel naar informeel taalgebruik en beschrijven hoe de nieuwe tekst past bij het publiek;
- in een officiële speech non-verbale communicatie en gebruik van machtsaspecten benoemen en uitleggen wat dit met je gevoel doet;
- tijdens een debat over een actuele maatschappelijke kwestie doeltreffende technieken en machtsaspecten in taalgebruik inzetten om effectief een standpunt te verdedigen.

Subdomein B2 Taal en individu

Eindterm 12

De leerling toont inzicht in taalleerprocessen en reflecteert op het eigen taalleerproces. (H)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven hoe het leren van talen werkt en welke aspecten het leren van een vreemde taal bevorderen en belemmeren;
- evalueren wat werkt in het eigen taalleerproces;
- conclusies trekken over passende aanpakken voor het leren van een taal op basis van kennis en eigen ervaringen;
- verwoorden van de eigen taalleervoorkeuren, aan de hand van relevante voorbeelden.

Te denken valt aan:

- een presentatie geven over hoe het brein met taal omgaat, zoals hoe je taal onthoudt, hoe je talige input verwerkt en wat het verschil is tussen het verwerven van een eerste en een vreemde taal;
- een portfolio met eigen schrijf- en/of spreekproducten in het Duits verzamelen en daarin de ontwikkeling van de ERK-beheersingsniveaus en passende taalleerstrategieën beschrijven en evalueren;

- een eigen 'taalleerplan' beschrijven met daarin een uitbreiding van een taalvaardigheid in een bekende of nieuwe taal voor een toekomstige studie of beroep;
- met behulp van artificiële intelligentie (AI) vragen om verbeteringsuggesties en een uitleg voor een zelf geschreven betoog;
- een literaire leeslijst samenstellen en een onderbouwing schrijven waaruit blijkt dat de lijst aansluit bij je eigen taalleerproces.

Eindterm 13

De leerling reflecteert op het eigen meertalige repertoire en dat van anderen. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de relatie tussen het meertalige repertoire en de eigen identiteit;
- waarderen van het eigen meertalige repertoire en dat van anderen;
- verbanden leggen tussen de inzet van het eigen meertalige repertoire en het leren van andere talen;
- verbanden leggen tussen de inzet van het eigen meertalige repertoire en de bevordering van de communicatie.

Te denken valt aan:

- een presentatie houden waarin het eigen meertalige repertoire en identiteit vergeleken wordt;
- een betoog schrijven over de invloed van de taalstatus en de sociale waardering van de talen in het eigen meertalige repertoire;
- een uitleg geven over de aanpak om een tekst of fragment te begrijpen door de eigen meertaligheid in te zetten;
- een brief schrijven over eigen kwaliteiten, interesses en voorkeuren t.a.v. het leren van talen en de mogelijkheden voor toekomstige studie en beroep;
- in een reflectieverslag de ontwikkeling van je eigen meertalige beheersing uitleggen aan de hand van ERK-niveaus.

Eindterm 14**De leerling toont inzicht in de mogelijkheden en beperkingen van digitale hulpmiddelen in communicatie in het Duits. (H)**

Het gaat hierbij om:

- experimenteren met digitale hulpmiddelen om teksten in het Duits te begrijpen;
- experimenteren met digitale hulpmiddelen om output in het Duits te genereren;
- evalueren van gegenereerde output in relatie tot doel, publiek en context.
- conclusies trekken over de mogelijkheden en beperkingen van digitale middelen bij receptie en productie van het Duits.

Te denken valt aan:

- een motivatiebrief schrijven voor een talencursus in het buitenland en daarbij gebruik maken van spellingscontrole en taalspecifieke instellingen in het tekstverwerkingsprogramma;
- een tekst voor een presentatie in het Duits genereren met behulp van AI over een cultureel verschijnsel en hierbij relevante tekstgedeeltes selecteren en aanpassen voor gebruik;
- verschillende AI prompts gebruiken om een tekst in het Duits op te stellen en evalueren welke prompt het meest geschikte materiaal opleverde en uitleggen waarom;
- een betoog schrijven over de mogelijkheden en beperkingen van verschillende taalleerapps;
- uitspraak, spreeknelheid en woordenschat trainen met chatbots ter voorbereiding op een spreektaak.

Eindterm 15**De leerling legt verbanden tussen ervaringen, persoonlijke interesses en kwaliteiten, vervolgopleidingen en toekomst. (E)**

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de betekenis, relevantie en rol van het Duits in de maatschappij;
- oriënteren op sectoren, beroepen en vervolgopleidingen waarin de kennis van en vaardigheden in de Duitse taal en cultuur relevant zijn;
- deelnemen aan activiteiten gerelateerd aan het vak Duitse taal en cultuur;

- verwoorden van de eigen kwaliteiten en interesses passend bij het vak Duitse taal en cultuur;
- reflecteren op opgedane ervaringen in het kader van oriëntatie op leren en werken.

Te denken valt aan:

- ervaren waar je enthousiast van wordt of aanleg voor hebt of wat je nog meer wilt leren als het gaat om het Duits;
- inzichtelijk maken waar talen terug te zien zijn in AI en in de maatschappij, welke rol zij daar spelen en waar men taal in de wereld tegenkomt;
- kennismaken van studies op het gebied van taal- en cultuurwetenschappen die betrekking hebben op een specifieke taal of regio, studies die internationaal georiënteerd zijn, en studies waarbij talige bagage van belang is;
- reflecteren op de vraag waarom je een taal zou leren en wat het leren van een taal jou als persoon oplevert;
- reflecteren op je eigen meertalige repertoire en het effect van taalgebruik in beroepscontexten.

Domein C Cultuurbewustzijn

Subdomein C1 Cultuur in fictie

Eindterm 16

De leerling doet ervaring op met verschillende vormen van fictie in de Duitse taal. (E)

Het gaat hierbij om:

- rijke en diverse vormen van fictie en literaire werken uit verschillende contexten en genres, met verschillende thema's en van verschillende auteurs;
- uitdagende inhoud en toegankelijk taalniveau;
- verwoorden van de eigen lees-, luister- en kijkervaringen;
- verwoorden van de eigen keuzes aan de hand van relevante voorbeelden.

Te denken valt aan:

- boeken van verschillende schrijvers en genres vergelijken en aangeven welke de voorkeur hebben en waarom;
- een presentatie geven met uitleg over de invloed van perspectiefwisselingen, tijdsprongen en complexe verhaallijnen op de beleving;
- favoriete poëzievormen selecteren en presenteren;
- een column schrijven over de meest aansprekende Duitse kwaliteitsfilms aan de hand van je eigen ervaringen.

Eindterm 17

De leerling toont inzicht in inhoud en context van fictie en verkent de relatie met de eigen context. (H)

Het gaat hierbij om:

- vormen van fictie die oorspronkelijk in het Duits zijn geschreven of gemaakt;
- beschrijven van maatschappelijke en psychologische thema's, verhaallijnen en kenmerken van personages en hun ontwikkeling;
- analyseren van thema's en personages in relatie tot de socioculturele en historische context van een fictiewerk;
- verbanden leggen tussen enerzijds een fictiewerk en de context ervan en anderzijds de kijk op de wereld van de auteur;
- verbanden leggen tussen inhoud en context van een fictiewerk en de eigen leefwereld en ervaringen.

Te denken valt aan:

- een vergelijking maken over hoe een maatschappelijk probleem voorkomt in verschillende literaire werken en in je eigen context;
- een presentatie over waarden en normen die een rol spelen in een boek of film;
- de ontwikkeling van personages en gebeurtenissen beschrijven als het verhaal zich in een andere context zou afspelen;
- de emotionele en morele groei van een personage analyseren en presenteren;
- een presentatie houden over hoe rolpatronen en stereotypen in songteksten en videoclippen weergegeven worden.

Eindterm 18**De leerling toont inzicht in literaire teksten uit diverse cultuurhistorische perioden. (B)**

Het gaat hierbij om:

- lezen – waar nodig met ondersteuning van ver- en hertalingen en verkorte versies - van verhalende, lyrische en dramatische werken die oorspronkelijk in het Duits zijn geschreven en zich van verschillende media bedienen;
- beschrijven van kenmerken van tekst en vorm met behulp van literaire middelen;
- analyseren van taalgebruik, verteltechnieken en stijlelementen in relatie tot het genre;
- analyseren van gebruikte literaire middelen in de gelezen literaire werken in relatie tot het beoogde effect op de lezer;
- uitleggen van boodschap en betekenis van de gelezen literaire werken in relatie tot hun historische, culturele en sociale context.

Te denken valt aan:

- het gebruik van metaforen in een gedicht analyseren;
- in een verslag het vertelperspectief in twee korte verhalen analyseren en met elkaar vergelijken;
- in een presentatie analyseren hoe een perspectiefwissel in een roman bijdraagt aan de opbouw van de spanning;
- in een betoog analyseren hoe de schrijver taalgebruik inzet om verschillen tussen personages zichtbaar te maken;
- een verklaring geven voor in hoeverre de houding en het gedrag van het hoofdpersonage typerend zijn voor de tijd waarin een toneelstuk is geschreven.

Subdomein C2 Cultuur in de maatschappij**Eindterm 19****De leerling toont inzicht in cultuurgebonden aspecten in bronnen in relatie tot gebieden waar Duits een voertaal is. (B)**

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van tradities, gebruiken en maatschappelijke verschijnselen in rijke bronnen in verschillende vormen en media;
- vergelijken met de eigen en andere leefwerelden;

- analyseren van (cultuur)historische ontwikkelingen en perspectieven in het betreffende gebied;
- onderscheiden van culturele kenmerken van groepen mensen in het betreffende gebied, en dit met voorbeelden onderbouwen;
- conclusies trekken over de betekenis van culturele kenmerken in nieuwe bronnen.

Te denken valt aan:

- politiek getint taalgebruik onderscheiden in een rap;
- culturele invloeden op vaste uitdrukkingen identificeren;
- aspecten uit de geschiedenis beschrijven die terugkomen in een actuele bron;
- een onderzoek doen naar hoe machtsverhoudingen terugkomen in de inhoud van een bron.

Eindterm 20

De leerling reflecteert op ervaringen met cultuurgebonden aspecten in contexten waarin Duits een voertaal is, en beoordeelt hun invloed op communicatie. (H)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van cultureel bepaalde normen, overtuigingen en gewoonten in diverse vormen van input en situaties;
- analyseren van de invloed van culturele kenmerken op communicatie in dagelijkse, opleidings- en beroepssituaties;
- verbanden leggen tussen de waargenomen cultuurgebonden aspecten en eigen perspectieven en standpunten;
- conclusies trekken over hoe je stereotypering en misverstanden in de communicatie kunt voorkomen.

Te denken valt aan:

- een kennismaking met verschillende standpunten over onderwerpen zoals duurzaamheid en democratie;
- tijdens digitale uitwisselingen in internationale projecten de invloed van een veilige, inclusieve en duurzame leefomgeving op het eigen denken, handelen en voelen benoemen en evalueren, en bespreken hoe dit overeenkomt met en verschilt van de invloed van de leefomgeving op personen uit het betreffende gebied;

- een groepsdiscussie over hoe je een onbekende gelijkwaardig kunt benaderen en hoe je je kunt verplaatsen in uiteenlopende perspectieven;
- met iemand in gesprek gaan over de invloed van de economische situatie in je eigen en een buitenlands gebied op de keuze voor vervolgopleidingen en beroep.

Bijlage – Begrippenlijst Duitse taal en cultuur

Hieronder lees je de vakspecifieke begrippen en hun omschrijving.

Begrip	Omschrijving
Aanpak	Houding of benadering om een doel te bereiken. Bijvoorbeeld: scannend lezen om informatie te zoeken, een schrijfplan om tot een gestructureerde tekst te komen, een stappenplan maken ter voorbereiding op een samenhangende tekst.
Begrip	Zie tekstbegrip.
Begripsverhogende strategieën	Strategieën in de gereedschapskist van lezers die lezers flexibel en effectief inzetten als ze vastlopen bij het begrijpen van teksten, of als ze hun begrip willen verdiepen. Met als doel het interpreteren, onthouden en kritisch reflecteren op de inhoud van teksten. De strategieën kunnen variëren van bijvoorbeeld het simpelweg herlezen van een zin tot het vergelijken van informatie uit verschillende teksten.
Bron	Drager van mondelinge, schriftelijke, visuele, digitale en multimodale informatie.
Burgerschap	Het vermogen om maatschappelijk en politiek te functioneren en daarmee gezamenlijk de samenleving vorm te geven.
Communicatie	De (online) mondelinge, schriftelijke en multimodale uitwisseling van boodschappen die bewust en/of onbewust, verbaal en/of non-verbaal worden overgebracht, ontvangen en geïnterpreteerd. Wanneer deze uitwisseling is afgestemd op doel, publiek en context, is er doelgerichte communicatie.
Communicatief doel	Wat je beoogt te bereiken door middel van communicatie: informeren, amuseren, instrueren, overtuigen, beschouwen en activeren.

Communicatieve context	De tijdruimtelijke en sociaal-culturele omgeving waarin specifieke communicatie plaatsvindt. De context van de communicatie oefent een grote invloed uit op de vorm die je communicatie aanneemt.
Conventies	Zie taalconventies.
Creativiteit	Het vermogen om originele ideeën en oplossingen te bedenken ten behoeve van doelgerichte communicatie of persoonlijke expressie.
Cultuur	Alles wat mensen denken, doen en maken en de betekenis die zij vanuit hun individuele en het collectieve geheugen daaraan geven. Cultuur is een dynamisch geheel aan gebruiken en uitdrukkingsvormen.
Cultuurbewustzijn	Het begrijpen en waarderen van de verschillende manieren waarop mensen met uiteenlopende achtergronden en herkomst leven, denken en handelen.
Cultuuruitingen	Verschillende manieren waarop een samenleving of groep haar waarden, normen, ideeën, tradities en creativiteit tot uitdrukking brengt. Bijvoorbeeld: kunst, muziek, literatuur, architectuur, rituelen en gebruiken.
Culturele diversiteit	De aanwezigheid van onder meer verschillende talen, tradities, normen, waarden, religies en etniciteiten in een samenleving.
Culturele identiteit	Onderdeel van iemands identiteit of die van een groep op basis van gemeenschappelijke waarden en normen.
Digitale geletterdheid	Kennis hebben van digitale technologie en digitale media en beschikken over vaardigheden om deze te gebruiken.
Fictie	Alle tekstvormen waarin met behulp van verteltechnieken een werkelijkheid verbeeld wordt middels audiovisuele en/of talige media. Bijvoorbeeld vormen van literatuur, films, tv-series en verhalende games.
Geletterdheid	Het vermogen om geschreven taal te begrijpen, te evalueren en doelgericht te gebruiken, in het persoonlijke leven en in maatschappelijke context.

Genre, literair	Aanduiding voor soorten literaire teksten: proza, poëzie en toneel en alle vormen daartussen. Traditioneel noemen we dat lyrische, epische en dramatische teksten. Bijvoorbeeld: kinderrijmpjes, liedjes, gedichten, korte verhalen, romans, graphic novel, fabels, toneel, hoorspel.
Genre, zakelijk	Aanduiding voor soorten zakelijke teksten met hetzelfde communicatieve doel die worden gekenmerkt door een overeenkomstige structuur, stijl en vormgeving. De hoofdgenres zijn feitelijke en waarderende teksten, onder te verdelen in subvormen als verslag, beschrijving, procedure, verklaring, oproep/verzoek (feitelijk) en beschouwing, betoog, respons (waardierend).
Gespreksconventies	Zie taalconventies.
Interactie	Uitwisseling van kennis, ideeën, gevoelens en informatie tussen twee of meer personen, waarbij er sprake is van een voortdurende afwisseling tussen luister- en spreek- en gespreksactiviteiten, en/of lees- en schrijfactiviteiten.
Interculturele communicatie	Communicatie tussen mensen met verschillende socioculturele achtergronden.
Interculturele competentie	Het vermogen om effectief te communiceren en samen te werken met mensen met uiteenlopende achtergronden en herkomst, door (socio)culturele verschillen vast te stellen, te begrijpen en te waarderen.
Lingua franca	Een taal die als gemeenschappelijk communicatiemiddel wordt gebruikt tussen mensen met verschillende thuistalen.
Literaire begrippen	Zie literaire middelen.
Literaire middelen	Vormen van taalgebruik die zich onderscheiden van een zakelijke manier van uitdrukken. Bijvoorbeeld: stijl, register, stijlfiguren en beeldspraak.

Literatuur	Wat onder literatuur wordt verstaan loopt uiteen en is veranderlijk. Het gaat om teksten die een werkelijkheid verbeelden met taal als voornaamste medium en met inzet van literaire middelen. Literatuur omvat een breed scala aan genres, zowel fictieve als non-fictieve teksten, van uiteenlopende complexiteit. Er worden vanouds drie vormen onderscheiden: verhalende, lyrische en dramatische teksten. De betekenis van literaire teksten komt tot stand in een wisselwerking tussen de tekst, de context en de lezer.
Mediation	Alle verbale en non-verbale activiteiten gericht op bevorderen en het vergemakkelijken van begrip en communicatie, door onder andere uitleggen, aanpassen van taal of van spreektempo, samenvatten, vertalen, hertalen en parafraseren.
Meertalig repertoire	De talen, taalvariëteiten of woorden en uitdrukkingen uit de talen/taalvariëteiten die een persoon passief of actief beheerst.
Meertaligheid in de samenleving	Het naast elkaar bestaan van verschillende talen en taalvariëteiten binnen een bepaalde context of een bepaald gebied.
Meertalige competentie	Het functioneel en flexibel kunnen inzetten van een meertalig repertoire om te communiceren of om een nieuwe taal te leren.
Multimediaal	Het gebruiken van verschillende media. Bijvoorbeeld kranten, tijdschriften, boeken, posters, fotografie, televisie, films, video's, games internet en sociale media.
Multimodaal	Het combineren van meer dan één communicatiekanaal in een product. Bijvoorbeeld: geschreven teksten, gesproken teksten, gebaren, gezichtsuitdrukkingen, muziek en allerlei soorten beeldmateriaal zoals video's, animaties, illustraties en grafieken.
Non-fictie	Alle tekstvormen die op de werkelijkheid berustende feiten aanbieden, analyseren of interpreteren. Bijvoorbeeld: handleidingen, woordenboeken, documentaires, essays, schoolboekteksten of (auto)biografieën.

Pluricultureel	Het betreft een ervaring, situatie, context of samenleving waarin diverse culturen naast elkaar bestaan en elkaar beïnvloeden.
Productieve taalvaardigheid	Het betreft hier de vaardigheden spreken en schrijven.
Receptieve taalvaardigheid	Het betreft hier de vaardigheden kijken, luisteren en lezen.
Register	Taalgebruik dat aan een bepaalde situatie is gebonden, zowel wat betreft woordkeuze als zinsbouw. Er zijn verscheidene registers, variërend van zeer informeel tot zeer formeel. De vijf belangrijkste registers zijn vulgair, informeel, neutraal, formeel, archaisch.
Retorische middelen	Talige middelen die bijdragen aan overtuigingskracht in spreken en schrijven. Bijvoorbeeld: stijlmiddelen, beeldspraak, ironie, verteltechnieken of woordkeuze.
Rijke tekst	Authentieke, aansprekende tekst met veelzijdig en gevarieerd taalgebruik, afkomstig van een vakkundige schrijver, die de leerling uitnodigt tot nadenken, beleven en betekenis geven. De inhoud is verhelderend, origineel, en/of gelaagd, en maakt het leggen van betekenisvolle verbanden binnen en tussen teksten mogelijk. De tekst helpt de leerling bij het leren over en begrijpen van zichzelf en de wereld, en draagt bij aan de uitbreiding van diens talige repertoire.
Schriftconventies	Zie taalconventies.
Taalbewustzijn	Expliciete kennis over taal, alertheid op de werking van taal en inzicht in hoe talen geleerd en gebruikt worden.
Taalconventies	Wat in een bepaalde context door de taalgemeenschap gebruikelijk en passend wordt gevonden in schriftelijk en mondeling taalgebruik met betrekking tot bijvoorbeeld inhoud en opbouw van een tekst of het nemen van de beurt op gepaste wijze bij het voeren van gesprekken.
Taalleerbewustzijn	Op basis van metacognitieve en taaldidactische kennis in staat zijn om te reflecteren op taalleerprocessen en op het eigen taalleerproces; door deze reflecties het taalleerproces kunnen bijsturen en sturen op de eigen talige, cognitieve en sociale ontwikkeling.

Taalleerproces	Zie taalleervaardigheid.
Taalleerstrategie	Manier waarop een persoon het leren van een taal aanpakt.
Taalleer-vaardigheid	De vaardigheid om bewust effectieve strategieën in te zetten die het leren van een taal bevorderen. Hierbij speelt metacognitie een rol: de leerling heeft enige kennis van taalleerprocessen en het eigen taalleerproces.
Taalontwikkeling	Het proces dat doorlopen wordt bij het leren van een of meerdere talen.
Taalstatus	De positie die een taal inneemt in een bepaalde gemeenschap en de waardering die aan die taal wordt toegekend door een (inter)nationale overheid of gemeenschap.
Taalvariatie	Het bestaan van verschillen binnen een taal of binnen het taalgebruik van een individu.
Taalvariëteit	Een variant op een erkende taal die door een groep mensen gesproken of geschreven wordt. Bijvoorbeeld: dialecten, straattaal en jongerentaal. Elke taalvariëteit heeft een aantal opvallende eigen kenmerken, zoals eigen uitspraak, eigen woorden en grammaticaregels.
Taalverwerving	Het zich eigen maken van een of meerdere talen in een ongestuurde, natuurlijke context.
Talige identiteit	Taalgebruik dat een mens of groep mensen definieert en onderscheidt van anderen.
Talig repertoire	De talen, taalvariëteiten of woorden en uitdrukkingen uit de talen/taalvariëteiten die een persoon passief of actief beheerst.
Tekst	Elke vorm van mondelinge, schriftelijke, digitale en multimodale communicatie, waarmee ideeën, ervaringen, gedachten, gevoelens, meningen en informatie door middel van taal worden weergegeven.
Tekstbegrip	De mate waarin de lezer betekenis verleent aan een tekst door teksten te begrijpen, interpreteren, integreren, evalueren en erop te reflecteren.
Tekstconventies	Zie taalconventies.

Verteltechnieken	Technieken die een verhaal opbouwen en kleuren. Hiermee worden gebeurtenissen weergegeven en de aandacht en blik van de lezer of luisteraar gericht. Bijvoorbeeld: perspectief, verteltempo en verhaallijnen.
Wereldburgerschap	Het bewust worden van verbindingen en het actief onderdeel uitmaken van de eigen omgeving, de hele samenleving en de wereld, met respect voor de principes van gelijkwaardigheid, wederzijdse afhankelijkheid en gedeelde verantwoordelijkheden.



Als landelijk expertisecentrum richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldlesmaterialen, conferenties en rapporten.



Bezoekadres
Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres
Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40
E info@slo.nl
W www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)